

ATATÜRK'ÜN DEMOKRASİ DERSLERİ (II)

Prof. Dr. Özer OZANKAYA

Bu inceleme yazıları dizisinin ilkinde* Atatürk'ün, demokratik bir ulusal toplumun başarılabilmesinde demokrasi öğretim ve eğitiminin vazgeçilmez önemini uygar toplumlara örnek olacak bir geçerlilikle anlayıp anlattığını yazmışım. Bu görevi resmi öğretim kurumlarına tanıdığını, ortaokul ve liseler için bu amaçla bir ders kitabının yazımını bizzat yaptığımı belirtmişim. İlk konu olarak da ele aldığı "yurttaş" ve "ulus" kavramlarına getirdiği demokratik öz ve niteliklerdeki tanımlamalarını tanıtmışım.

Bu ikinci yazıda Atatürk'ün "demokratik bir devlet" in tanıtıcı özelliklerini nasıl belirttiğini ele alacağım. Bu konudaki anlayışının da, hem konunun en dikenli sorunlarını ele almaktan kaçınmayan, hem de bu sorunlara bağımsız düşünceli, nesnel, bileştirimci ve demokrasinin belirgin niteliklerini temel ölçüt alan bir anlayış olduğunu göstermeğe çalışacağım.**

"Devletin niteliği ve görevleri" konusunu demokrasinin ölçütleri açısından ve her yurttaşın anlayacağı bir açıklıkla, hepsi de temel önemde olan öge ve etkenleri söz konusu ederek tartışıp irdeleyen ilk ve herhalde tek devlet adamımız Atatürk olmuştur. Bu nedenledir ki Atatürk'ü yalnız bir siyaset sanatçısı anlamında değil, aynı zamanda ve daha önemli olarak bir 'demokratik devlet ve toplum felsefesi sahibi' anlamında "devlet kurucusu" saymak uygun olur. Ancak bu yönüyle tanırsak Atatürk'ün kurduğu yeni toplumun ve yeni devletin özünü, ruhunu ve gerçek dayanaklarını tanıyabiliriz; çağdaşlaşma ve demokrasi yönünde bugün için de yol gösterici, toplumsal dayanışma sağlayıcı kalıcı özünü kavrayabiliriz.

Üzerinde Durduğu Öğeler

Atatürk demokratik bir devletin özelliklerine ilişkin görüşlerini

* Bkz.: Ö. Ozankaya, "Atatürk'ün Demokrasi Dersleri - I", Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. XXXVII, Sayı: 3-4, s. 89-103.

** Bkz.: Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları, Afet İnan, T.T.K. Yayını, 1969, s. 26-34; 40-41.

başlıca şu başlıklar altında belirtiyor : “Devlet ne demektir? Başlıca Devlet biçimleri nelerdir? Cumhuriyet ne demektir? Türkiye Cumhuriyeti'nin anayasası nasıl bir devlet düzeni getirmiştir? Demokrasiye aykırı son çağ devlet anlayışları nelerdir?”

Bu başlıklar altında Atatürk, devlet dediğimiz gücün ‘kendine özgülüğüne’, yani ‘eğemenlik’ ögesine dikkati çekmekte, bu eğemenliğin araçlarının ancak millet meclisi ve hükümet örgütü olabileceğini belirtmektedir. **İlkelerinin** ise ‘demokrasi, temsili hükümet ve anayasa üstünlüğü’ olduğunu vurgulamaktadır.

Daha sonra ‘eğemenlik’ olgusunun siyaset sosyolojisi ölçüleriyle bir çözümlemesini yapmakta, bunu başlıca devlet biçimleri açısından ayrı ayrı uygulamaktadır.

Bu çözümlemelerine temel olan başlıca kavramlarını nasıl tanımlamakta olduğunu da bu yazılarda buluyoruz : **insan toplumu, ulus varlığı, yurt, özgürlük, bağımsızlık** kavramları.

“Eğemenliği gerçekte yöneticilerin kullandığını” belirterek “Öyleyse devlette yönetenler kimler olmalıdır?” can alıcı sorusunu ön plana çıkarmakta ve sorunun yanıtını “demokrasi ilkesinde bulmak gerektiğini” vurgulamaktadır.* Devlet biçimlerini bu ölçüte göre inceleyip sınıflandırdıktan sonra da demokrasi ilkesinin içeriğini açıklamaktadır. ve “Demokrasi artık bugün yükselen bir denizdir.” “Ulusal eğemenlik öyle bir ışıktır ki, onun karşısında zincirler erir; ulusların tut-saklığı üzerine kurulmuş kurumlar her yerde yok olmaya mahkumdur.” demektedir.

“Eğemenliğin devredilmezliği” ilkesini vurgularken, ulusun yöneticileri denetlemesi gereğini, siyasal özgürlüğün ancak bu yoldan sağlanabileceğini belirtmektedir. Demokrasinin “düşünsel” olup “mide sorunu” olmadığını, bireysel ve eşitliksever olduğunu vurgularken de,

* Eğemenliğin sınırlamasız ve koşulsuz olarak ulusa ait olduğu yolundaki demokrasi ilkesi Mustafa Kemal'in bütün eserinin özü ve temel dayanağı olmuştur. Kurtuluş Savaşının en güç günlerinde bile bu temelden ödün verilmeyeceğini anlatmayı başarmıştır. “Eğemenlik haklarının, bu temel eğemenliğin yalnız mevcut koşullar nedeniyle —İstanbul'un işgal altında olması ve halife-padişahın serbest olmaması nedeniyle, denmek isteniyor, Ö.O.— ulus tarafından kullanılması zorunluluğu” bulunduğunu belirten ve Bakanlar Kurulu'nun görev ve yetkisini gösteren yasa önerisinde geçen görüşe karşı daha 1 Aralık 1921'de aynen şu düşüncelerle karşı çıkıyordu : “Efendiler, mevcut koşullar, başka nedenler bilmiyorum. Yalnız bildiğim ve bilinmesi, ilân edilmesi gereken bir gerçek varsa o da ulusumuz hiç kimsenin olurunu almaya gerek görmeden ve olur vermeyenlere karşı ayaklanarak ulusal eğemenliğini almış ve öylece kullanmakta bulunmuştur.” Bkz. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C. I, 2. baskı, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1961, s. 202).

asil amacın insanın maddi ve manevi yücelmesinin ortamını yaratmak olduğu temel anlayışını dile getirmektedir. Nitekim "Cumhuriyette Meclis, Cumhurbaşkanı ve hükümet halkın özgürlüğünü, güvenliğini ve rahatını düşünmek ve sağlamaya çalışmaktan başka bir şey yapamazlar" ilkesini koymaktadır.

Bir de demokrasi kültürü vermenin bir temel gereği olarak, demokrasiye aykırı son çağ siyasal doktrinlerinin irdelemesini de yapmakta, komünizmi (bolşeviklik ve ihtilâlcî sendikacılık örneklerinde) ve faşizmi (mesleki temsil doktrini örneğinde) demokrasinin temel gerekleri açısından eleştirerek reddetmektedir.

Tek gerçek yol gösterici olarak müsbet bilimi, başka deyişle bilimsel düşünüş yöntemini alan Atatürk'ün devlet ve demokrasi anlayışı, gerek komünist ve gerekse faşist düşünce ve düzenlerin siyaset bilimi alanındaki en geçerli eleştirisine dayalıydı diyebiliriz. Bu düzenlere ilişkin görüşlerini ilerdeki sayfalarda kendi kaleminden sunacağım. Bu görüşler incelendiğinde görülecektir ki Atatürk, toplum yönetimine ilişkin düşünce ve edimlerin herkese açık doğrulama ölçülerinin denektaşına vurulmasını, bu düşünce ve edim sahiplerinin hiç bir biçimde en üst ya da en son otorite olarak ortaya çıkmamalarını, tersine kendilerini deyim yerindeyse birer "araştırmacı" olarak görüp aralarında eleştiri yollarını serbestçe işletmeleri gerektiğini demokrasinin özü olarak görmektedir. Böylece ne bir "üstün nüfuz gücü" ne de bir "doktrin", siyasal erke meşruluk sağlayacak temel olamaz; bu temel ancak, kendi kendini düzeltici olan, çünkü gözlem yanlışlarının ve değerlendirme başarısızlıklarının giderilmesine olanak veren 'belli aralıklarla başvurulacak çoğunluğun özgür istenci' ilkesi olabilir. **Bir toplumu, bir bölüm insanların bakış açılarının zorla tutsağı ve cılız bağımlıları olarak yaratma yolu, doğal ve akla uygun bir hükümet düzeni olarak görülemez** diyen sözlerinde Atatürk'ün demokrasi ilkesine olan inancının büyüklüğünü, bunu gerçekleştirmek için gerekli bilgi kişiliğini buluyoruz.

Şimdi tüm bu konulardaki görüş ve düşüncelerini Atatürk'ün kendi kaleminden okuyalım :

ATATÜRK'ÜN "DEVLET" ANLAYIŞI

Bir devletin dayandığı ilkeler "Tam Bağımsızlık" ve "Kısıtsız, koşulsuz Ulusal Egemenlik"ten oluşur.

"Ulusun ne olduğunu açıklarken demiştim ki, Türk ulusu halk yönetimi olan cumhuriyetle yönetilir bir devlettir.

“Şimdi devlet ne demektir, bunu açıklayıp anlatalım.

“Devlet dediğimiz zaman, her şeyden önce bir insan toplumu, bir ulus varlığı anlaşılır.

“Bundan sonra, bir insan toplumunun coğrafyasal sınırlarla çevrilen bir bölgede yerleşmiş olduğu görülür. Yine ulus konusunda demiştim ki, Türk ulusu Asya'nın batısında ve Avrupa'nın doğusunda olmak üzere kara ve deniz sınırlarıyla ayırılmış, dünyaca tanınmış büyük bir yurttadır. Onun adına **Türkeli** derler.

“Ulusluk sorununun bireysel ve ortaklaşa özgürlük sorunu olduğunu biliyoruz. Demek oluyor ki bir ulusu oluşturan bireylerin o ulus içinde her türlü özgürlüğü; yaşamak özgürlüğü, çalışmak özgürlüğü, düşünce ve inanç özgürlüğü güvence altında bulunmalıdır.

“Bunun gibi bir ulusun bir bütünlük olarak da her türlü özgürlüğü, başka deyişle kendi topraklarında, dışarının hiçbir karışması ve sınırlaması olmaksızın özgür ve bağımsız yaşaması ve çalışması gerekir. İşte, devletin, gerek bireylerin özgürlüğünü sağlamak için ulus üzerinde bir etkisi ve gerek ulus ve ülkenin bağımsızlığını koruyabilmek için kendine özgü bir etkisi ve gücü bulunmalıdır.

“Öyleyse devlet : **“Belli bölgede yerleşmiş ve kendine özgü bir gücü olan bireylerin toplam bütünlüğünden oluşan bir varlıktır.”**

Devletin sahip olduğu gücü anlatırken, bu gücü kendine özgü diye niteliyoruz. Gerçekten devleti kuran ulusun bağrında etkide bulunan güç, birey olarak hiç kimseye verilmiş değildir. O bir siyasal güçtür ki, devlet kavramında kendi başına vardır ve devletin, onu halk üzerinde uygulamak ve ulusu dışarda başka uluslara karşı savunmak yetkisi bulunur.

Bu siyasal etki ve erke, “istenç, ya da ege-menlik” denir.

Ege-menlik : Devletin bir istenci, bir ege-menliği bulunduğuna göre, onu anlatmak ve uygulamak için bir takım araçlara gereksinimi vardır. Bu araçları içeren devlet örgütünde millet meclisi ve hükümet örgütü temeldir.

Çağımızda bu temel örgütün dayandığı gelenekleşmiş bir takım temel ilkeler vardır.

a) **Demokrasi ilkesi, halkçılık** : Bu ilkeye göre istenç ve ege-menlik ulusun bütünüdür ve öyle olmalıdır. Demokrasi ilkesi, ulusal ege-menlik biçimine dönüşmüştür.

b) **Temsil-edici hükümet ilkesi** : Bu ilke, ulusal egemenliğin uygulanmasını ve yürütülmesini düzenler.

c) **Devletin ana yapısını saptıyan yasanın (anayasanın, Ö.O.) öbür yasalara üstünlüğü ilkesi** : Bu ilke, çağdaş anayasal düzende, yasalara uygunluğun ve yargı sağlamlığının kaynağıdır.

Bu saydığımız ilkeler (a, b, c), demokrasi ilkesinin yapısı gibi görünür. Gerçekten demokrasi ilkesi, uygulanabilme değerini ancak bu saydığımız ilkelerle kazanır.

Devletin Egemenliği ve Devlette Egemenlik : Devlette egemenliğin varlığı iki temel sorun doğurur :

I. Egemenlik neden oluşur? Egemenlikte ne vardır? Sınırları nedir? Egemenliğe dayanılarak hangi edimler hukuksal olarak yapılabilir?

Bu, devletin egemenlik konusudur. Bu konuda devlet iç dayanağından, ulustan ayrı, soyut olarak tasarlanıyor ve böylece siyasal gücünün nitelik ve sınırları belirlenip saptanmak isteniyor.

Devletin siyasal gücü, bağrında yer alan bireylerin ve toplumların varlığı dolayısıyla sınırlanmıştır; ne ölçüde sınırlanmıştır? Bunu kamu hukuku belirler.

Devletin başka devletlerin ve kendi kuruluşlarında yer almıyan başka kişilerin varlığı dolayısıyla egemenliğinin ölçüsünü de devletler hukuku gösterir. Bundan dolayı devletin egemenliği konusu, tam anlamıyla bir anayasa hukuku konusu değildir.

II. Egemenlik konusunun ortaya çıkardığı ikinci temel konu, devlette, devlet içinde egemenlik konusudur. Bu doğrudan doğruya anayasa hukukunu ilgilendirir.

Kamu hukukunun ve devletler hukukunun sınırlarını belirlediği egemenlik kime aittir?

Şunu söylemek gerekir ki, devlet bir hukuksal kavramdır. Gerçekte yönetenler egemenliği kullanırlar. Öyleyse devlette yönetenler kimler olmalıdır? Siyasal gücün meşru olabilmesi için devletin soyut egemenliği fiili olarak kime emanet edilmelidir? İşte bu sorulara yanıt veren, demokrasi ilkesidir.

DEVLET BİÇİMLERİ

Tarihin ve hukukun incelenmesi, bize egemenliğin başlıca üç değişik biçimde kullanıldığını göstermektedir :

I. Buyuruculuk (Monarşi) : Egemenlik, "kiral, imparator, şah, padişah, prens, emir" gibi türlü sanlar alabilen buyurganın, yalnız bir kişinin tekelindedir. Egemenliği uygulayan devletin bütün görevlileri, yalnız bir adam adına hareket ederler.

Devletin son istencini, yalnız buyurgan belirtir.

Buyurgan, yalnız başına devleti yöneltir ve yönetir ve herşeyi o buyurursa, öyle bir devletin yönetimine **saltıkcı yönetim** denir. Böyle bir devlette buyurgan "devlet benim!" der; savaş açar, barış yapar, yasalar yapar, vergiler koyar, ülkenin gelirlerini istediği gibi harcar, sözün kısası ülke onun çiftliğidir.

Eğer buyurgan, yasaları hazırlayan, ulus vekillerinden oluşmuş bir Meclis kabul etmişse, o zaman **sınırlı yönetim** (meşrutî hükümet) olur. Bu yönetim biçiminde de, en sonunda yine her şey buyurganın son sözüne bağlıdır. Sınırlı yönetimde buyurganlar bir yurttaşta bir hükümet kurdurur, ülkeyi onunla yönetir. İngiltere, Belçika, İtalya (1931'de Ö.O.) sınırlı (kırallık) yönetimleridir.

II. **Çokerki** (Oligarşi) : Bu biçim yönetimde egemenlik bir kaç kişinin birkaç ailenin ya da bir bölüm halkın elindedir. Soyluerki, çokerkinin bir başka biçimidir; bunda da egemenlik soyluların elindedir.

III. **Demokrasi** (halkçılık) : Demokrasi ilkesine dayalı hükümetlerde egemenlik, halkın çoğunluğuna aittir. Demokrasi ilkesi, egemenliğin ulusta olduğunu, başka yerde olmayacağını gerektirir. Böylece demokrasi ilkesi siyasal gücün, egemenliğin, kaynağına ve meşruluğuna dokunmaktadır.

Demokrasinin tam ve en belirgin yönetim biçimi **Cumhuriyettir**.

DEMOKRASİ İLKESİNİN İÇERİĞİ

Demokrasi ilkesi, bugün çağdaş anayasanın genel ayırdedici-özelliği gibi görünmektedir.

Buyurganlık ve çokerki, artık zamanı geçmiş geçici biçimlerden başka bir nitelikte düşünülemezler. Gerçi daha başlarında buyurganlar bulunan devletler vardır. Ama bunların hemen hepsi, demokrasi ilkesini kabul etmektedir. Artık egemenliğin sahibi olduğunu ileri sürmek yürekliliğinde bulunabilecek buyurgan pek görülmemektedir.

Bir ulusun, işlemsel olarak, demokrasi ilkesini açıklaması, o ulus çoğunluğunun toplumsal gücünün bir sonucudur. Ulus yeter ölçüde güçlenince gücü ve erki eline alır. Bu olay kimi kez devrim yoluyla ve

kimi kez de buyurganla barışçı yoldan bir anlaşma üzerine ortaya çıkar.

Artık bugün demokrasi düşüncesi durmadan yükselen bir denizi andırmaktadır.

Yirminci yüzyıl, birçok baskıcı hükümetlerin bu denizde boğulduğunu görmüştür. Rus Çarlığı, Osmanlı Padişahlığı ve Halifeliği, Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorlukları bunların başlıcalarındandır.

Bundan başka, demokrasi ile yönetilen Portekiz gibi ılımlı buyurganlıkların, demokrasinin daha belirgin bir biçimde uygulanmasını gerektiren cumhuriyet karşısında silindiği görüldü.

Son olarak, bugün, İngiltere, Belçika gibi büyük eski demokrasilerin, daha belirgin ve daha iyi düzenlenmiş bir demokrasinin gerçekleştirilmesi yolunda çalıştıkları görülmektedir.

Demokrasi düşüncesi, çağdaş anayasanın bir ayırdedici ölçüsü olduğu halde, düşünce çok eskidir.

Demokrasi düşüncesinin içeriği ve anlamı konusunda gereğince aydınlanmak için onun kısaca tarihini anımsatmak yararlı olur.

Demokrasi İlkesinin Tarihsel Gelişimi : Bundan en aşağı yedi bin yıl önce, Mezopotamya'da, ilk insanlığın uygarlıklarından birini kuran Sümer, Elam ve Akat boylarında demokrasi ilkesi uygulanmıştır. Bundan sonra Atina ve Isparta gibi Yunan kentleri, bir tür demokrasi ile yönetilirlerdi.

Roma da demokrasi yaşamını yaşamıştır.

Türk ulusu en eski çağlarında, ünlü kurultaylarıyla, bu kurultaylarda devlet başkanlarını seçmeleriyle demokrasi düşüncesine ne denli bağlı olduklarını göstermişlerdir. Son tarih dönemlerinde Türklerin kurdukları devletlerde, başlarına geçen padişahlar, bu yöntemden ayrılarak buyurgan olmuşlardır.

Kıralların ve padişahların baskıcılıklarına dinler dayanak olmuştur. Kırallar, halifeler, padişahlar çevrelerini alan papazların, hocaların özendirmeleriyle göksel hukuka dayanmışlardır. Egemenliğin bu buyuruculara tanrı tarafından verilmiş olduğu görüşü uydurulmuştur. Buna göre buyurucu, ancak tanrı'ya karşı sorumludur. Erk ve egemenliğin sınırı yalnız din kitaplarında aranabilir. Göksel hukuka dayalı bir saltıkçılık kuralı önünde, demokrasi ilkesinin ilk takındığı tutum alçakgönüllü bir tutumdur. O, önce buyurganı devirmeğe değil, onun

yalnız güçlerini sınırlamağa, saltıkçılığı kaldırmağa çalıştı. Bu çalışma 400-500 yıl öncesinden başlar. Önce gücün ulustan geldiği ve güç yeteneksiz bir ele düşerse onun geri alınabileceği, bu gücün ulusun ve-killlerinden kurulu meclişçe kullanılması gerektiği anlatıldı.

Onaltıncı yüzyılda demokrasi ilkesi, buyurganların etki gücünü kırmak için siyasal mücadele aracı olarak kullanıldı.

Bu mücadelede en sonunda ortaya atılan düşünceler şunlardan oluşuyordu : "Güç ulusa aittir. Onu yasa çerçevesinde bir hükümdara vermiştir. Kimi durumlarda geri alabilir."

Onsekizinci yüzyılda ki, demokrasi düşüncesi karşı-konulmaz bir güç ve akım oldu.

Demokrasi ilkesi, ulusal egemenlik biçimine girdi ve anayasaya geçti. Artık ulusla buyurgan arasında sözleşme düşüncesi ortadan kalktı. Ortaya 'egemenlik bölünmez ve devredilemez' düşüncesi çıktı.

Bu düşünce şöyle anlatıldı : **Egemenlik, bireylerin istençlerinin üstünde, bireylerin oluşturdukları ulusun ortak kişiliğine ilişkin, genel, ortaklaşa istençtir.** Bundan dolayı egemenlik birdir, bölümlere ayrılmaz ve egemenliğin anlattığı ortak istenç, onun sahibi olan ortak kişilik, ulusça, hiçbir vakit, başkasına devredilip bırakılamaz.

Demokrasi İlkesinin Belirgin Nitelikleri : Demokrasi ilkesi; egemenliği kullanan araç ne olursa olsun, temel olarak, ulusun egemenliğe sahip olmasını ve sahip kalmasını gerektirir.

Bu noktayı birkaç sözcükle açıklayalım :

a) Demokrasi, temel özelliği ile siyasal niteliktedir.

Demokrasi, bir toplumsal yardım ya da bir ekonomik örgüt düzeni değildir. Demokrasi maddi gönenc sorunu da değildir. Böyle bir görüş, yurttaşların siyasal özgürlük gereksinimini uyutmayı amaçlar.

Bizim bildiğimiz demokrasi, özellikle siyasal niteliktedir; onun ereği, ulusun yönetenler üzerindeki denetimi sayesinde siyasal özgürlüğü sağlamaktır.

b) Demokrasinin birinci özelliği ile ortak ikinci bir özelliği daha vardır. O da şudur : Demokrasi, düşünseldir; bir kafa işidir. Kesinlikle bir mide konusu değildir. Hükümet ilkesi de, bir adalet sevgisini ve ahlâk düşüncesini gerektirir.

Demokrasi, yurt sevgisidir, aynı zamanda babalık ve analıktır.

c) Demokrasi, asıl olarak bireyseldir; bu nitelik yurttaşın eğemenliğine, insan olarak, katılmasıylaadır.

d) Son olarak demokrasi, eşitlikseverdir; bu nitelik, demokrasinin, bireysel olması niteliğinin zorunlu bir sonucudur. Kuşkusuz bütün bireyler aynı siyasal hakları taşımaktadırlar. **“Demokrasinin bu bireysel ve eşitliksever niteliklerinden, genel ve eşit oy ilkesi çıkar.”**

ATATÜRK'ÜN CUMHURİYET ANLAYIŞI

“Demokrasinin, bütün anlamıyla, ülküsü, bütün ulusun aynı zamanda yöneten durumunda bulunabilmesini, hiç olmazsa devletin son istencini yalnız ulusun anlatıp ortaya koymasını ister.” Ne yazık ki ulusların nüfuslarının kalabalıklığı, düşünsel eğitimlerinin ölçüsü, bu ülkenin uygulanmasında; bütünümlükten yoksun kalmaya yol açabilecek boş-bulunmalardan kaçınmayı gerektirir. Bundan dolayı demokrasinin en çağdaş ve mantıklı uygulamasını sağlayan hükümet biçimi, cumhuriyettir.

Cumhuriyette son söz, ulus tarafından seçilmiş olan meclistedir. Ulus adına her türlü yasaları o yapar. Hükümete güven oyu verir ve onu düşürür. Ulus, vekillerinden menun olmazsa, (belirli önlemler sonunda) başkalarını seçer. Ulus, eğemenliğini, devlet yönetimine katılımını, ancak zamanında oyunu kullanmakla sağlar. Cumhuriyette hükümet, bir yöntem ve biçimle sınırlı bir süre için seçilmiş olan bir Cumhurbaşkanıya bırakılır. Başbakanı o gösterir, kakanlar kurulunu oluşturacak bakanları, başbakan, milletvekilleri arasından seçer.

Cumhuriyet, milletvekillerinden kurulu meclisi ve belli süre için seçilen devlet başkanıyla, ulusal eğemenliğin korunmasını en iyi biçimde sağlar. Cumhuriyette Meclis, Cumhurbaşkanı ve hükümet, halkın özgürlüğünü, güvenliğini ve rahatını düşünmek ve sağlamaya çalışmaktan başka bir şey yapamazlar.

Çünkü bunlar bilirler ki kendilerini güç yerine, belli bir süre için getiren, istenç ve eğemenliğin sahibi olan ulustur; ve yine bunlar bilirler ki erk yerine saltanat sürmek için değil, ulusa hizmet için gelmişlerdir. Ulusa karşı durum ve görevlerini kötüye kullanacak olurlarsa, şu ya da bu biçimde, ulusal istencin kendi haklarında da belirmesiyle karşı karşıya kalabilirler. Ulus tarafından, ulus adına kendilerine devleti yönetme izni verilenler için gerektiğinde ulusa hesap vermek zorunluluğu, ilgisiz ve gönlünce davranmakla bağdaşamaz.

Buyuruculuk, Çokerki (Oligarşi) : Başlarında bugün bile Tanrı'nın vekili, gölgesi sanını korumakta olan buyurgan yöneticiler bulun-

durmakla birlikte, eğemenliğini kazanmış uluslar olduğundan szetmiştik. Gerçekten bu ulusların bağlı oldukları devletlerin, ulusun seğtiği vekillerden kurulu meclisleri vardır. Ulusun eğemenliğini bu meclisler temsil eder. Hükümet kuran yurttaş, kuramsal olarak buyurgan tarafından seğilir. Ama, gerçekte, hükümet başkanı ulusun güvendiği güçlü siyasal partilerin önderleridir; bunların kurdukları hkmetler ulusu ve ülkeyi yönetirler ve meclise karşı sorumludurlar. Bu aıklağığımız hkmetler temsil edicidirler ve demokrasi ilkesi yürürlüktedir. Ama bunlar tam anlamıyla demokrat hkmetler değildir.

Devletlerin biçimleri birbirlerine göre kimi ayrımlarla çok değişir. Bununla birlikte hepsi devlet biçimleri konusunda incelediğimiz biçimlere indirgenebilirler. Buyuruculuk, okerki, halk cumhuriyeti.

Kendisine zel bir din veren (dinerksel) devlet de vardır. Rus arlığı ve Osmanlı Saltanatı böyle idiler. ar kilisenin başkanı, sultanlar da halife sanını takınmışlardı.

Yine dini siyasetten ayırmış laik hkmetler vardır : Amerika, Fransa, Türkiye Cumhuriyetleri gibi.

Buyurucu düzenlerde devlet başkanlığına kalıtım yoluyla gelinir.

Gücünün ve yetkisinin Tanrı'dan geldiğini ve yalnız ona karşı, öbür dünyada, hesap verebileceğini sanan ve devleti, ülkeyi babadan kalma bir çiftlik gibi gören bir buyurgan, her türlü sınırlamadan kendini bağımsız sayar. Böyle bir yönetimde ulusun benliği, özgürlüğü söz konusu bile olamaz. Bundan dolayı, yetkisi sınırlı bile olsa buyurganlık biçimi demokrasiye, ulusal eğemenlik ilkesine uygun değildir. Hkmetin sınırlı sayıda insanların, sınıfların elinde bulunması da ulus varlığının hiçbir biçimde kabul edemeyeceği bir durumdur. Bütün ulusun çoğunlukla, devlet yönetimine katılmasına engel olan bu "okerki" yöntemi de bir kesimin, kendi çıkarlarını sağlamak için bütünüyle ulusa ait olan eğemenliği zorla kapmasından başka bir Şey değildir.

ATATÜRK'N ANAYASA ANLAYIŞI

Türkiye Cumhuriyeti'nin anayasası, en ağdaş ulusal eğemenlik ilkelerini, kurallarını içerir. Birkaç maddesini, hep belleğimizde tutmak için burada olduğu gibi yineleyelim :

- a) "Eğemenlik sınırlamasız ve koşulsuz olarak ulusundur."
- b) "Türkiye Büyük Millet Meclisi, ulusun tek ve gerçek temsilcisi olup, ulus adına eğemenlik hakkını kullanır."
- c) "Yasama yetkisi ve yürütme gücü Büyük Millet Meclisi'nde belirip toplanır."

Bizim anlayışımıza göre siyasal güç, ulusal istenç ve egemenlik ulusun birlik olarak ortak kişiliğine aittir, birdir, bölünmez, ayrılamaz, devredilemez. Ulusta olduğu gibi, onun temsilcisi olan tek mecliste toplanmıştır. Yani güçlerin bölünmesi kavramı bizim için ölçü değildir. Buna göre :

Türk ulusunun yönetim biçimi güçlerin birliği ilkesine dayalı olan bugünkü devlet biçimimizdir. Böylece Büyük Millet Meclisi, ulus adına egemenlik hakkını kullanır; Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu onun içinden çıkar. Egemenlik birdir, kısıtlamasız ve koşulsuz olarak ulusundur. Devlet kuruluş biçimleri içinde en uygunu budur. Yalnız görevler şöyle gördürülür :

- d) "Meclis yasama yetkisini doğrudan doğruya kendisi kullanır."
- e) "Meclis, yürütme yetkisini, kendisinin seçtiği Cumhurbaşkanı ve onun atıyacağı bir Bakanlar Kurulu eliyle kullanır. Meclis, hükümeti her zaman denetleyip düşürebilir."
- f) "Yargı hakkı ulus adına, yöntemine ve yasasına uygun olarak, bağımsız mahkemelerce kullanılır."

ATATÜRK'ÜN "DEMOKRASİYE AYKIRI ÇAĞDAŞ AKIMLAR" KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ

Bizim devlet örgütümüzde, temel ilkelerimizi oluşturan demokrasinin ayırdedici niteliklerini gördük. Demokrasinin bu anlayışı, kimi görüşlerin saldırısına uğramaktadır.

- I. Bolşevik görüşü
- II. İhtilâlcî siyasal sendikacılık görüşü
- III. Çıkarların temsili görüşü

Bu görüşlerin demokrasi görüşümüze saldırmada ne kadar haksız olduklarını açıklayalım :

I. Bolşevik görüşünün Rusya'da uygulanan biçimine bakalım; bütün Rus ulusu içinden, işçi, deniz ve kara güçlerinden oluşan bir azınlık, ekonomik temellere dayalı komünist partisi adı altında birleşerek bir diktatörlük ortaya çıkarmışlardır. Amaçlarında ulusal değildirlir. Kişi özgürlüğünü ve eşitliğini tanımazlar. Halk egemenliğine uymazlar. İçerde çoğunluğu zorbalık ve baskıyla, kendi görüşlerine uymak zorunda bırakırlar; dışarda yaymaca (propaganda) ve ihtilâl örgütüyle bütün dünya uluslarına kendi ilkelerini yaymaya çalışırlar.

Oysa hükümet kurmaktan amaç, önce birey özgürlüğünün sağlanmasıdır. Bolşevik hükümet biçiminde baskıcılık niteliği görülmektedir. Bir toplumu, bir bölüm insanların bakış açılarının zorla tutsağı ve cılız bağımlıları olarak yaşatma yolu, doğal ve akla uygun bir hükümet düzeni gibi görülemez.

II. İhtilâlcî siyasal sendikacılık görüşünü savunanlar da, her türlü siyasal kuruluşları, yalnız kendi çıkarları yararına yaptırmak ve en sonunda siyasal güç ve eğemenliği ellerine geçirmek isteyen işçi kümeleridir. Bunlar amaçlarını zorla elde etmenin fırsatını beklerken, zaman zaman, genel grevler yaparak, hükümet adamları üzerinde etkili oluyorlar ve kimi işleri kendi yararlarına olacak biçimde gördürüyorlar; yavaş yavaş varlıklarını duyuruyorlar. Bunlar İngiltere, Fransa ve Almanya'da etkilerini göstermektedirler. Almanya'da bu görüşün sahiplerini az çok, doyurmak için millet meclisi yanında, iktisadi nitelikte, ama danışma niteliğinde olmak üzere, üyesi onlardan olan bir meclis yapmışlardır. Bizde Yüksek İktisadi Kurul vardır. Ama bu, herhangi bir baskı üzerine değil, doğrudan doğruya hükümetin yararlı görmesinden dolayı danışma niteliğinde, oluşturduğu bir kuruldur.

III. Çıkarların temsili görüşü: türlü meslek ve sanat ve iş adamları toplum içinde, ayrı ayrı birer zümre, birer küçük toplum gibi düşünülürse herbir zümrenin birbirinden ayrı çıkarları vardır. Bundan dolayı diyorlar ki, her özel çıkar sahibi olan gruplar, ayrı ayrı, mecliste kendilerini temsil etmelidirler. Bu durumda seçim, ulus bireylerince değil, gruplarca ve grupların sahip oldukları çıkar ölçüsünde yapılacaktır. Mecliste, bu gruplardan birkaçı birleşip iktidar yerine geçince, yalnız kendi çıkarları yararına çalışacaklardır. Buna kim engel olacaktır?

İşte bu nedenlerden dolayıdır ki, biz bu ve bundan önceki görüşleri, ülkemiz ve ulusumuz için uygun görmüyoruz. Biz ülke halkı bireylerinin ve değişik sınıf üyelerinin birbirlerine yardımlarını aynı değer ve nitelikte görürüz; hepsinin çıkarlarının aynı ölçüde ve aynı eşitlikseverlik duygusuyla sağlanmasına çalışmak isteriz. Bu yolun ulusun genel gönenci, devlet yapısının güçlenmesi için daha uygun olduğu görüşündeyiz. Bizim görüşümüzde çiftçi, çoban, işçi, tüccar, sanatkâr, doktor, kısaca herhangi bir toplumsal kurumda çalışan yurttaşın hak, çıkar ve özgürlüğü eşittir. Devlete bu anlayış ile en yüksek ölçüde yararlı olmak ve ulusun güvenini ve istencini yerinde kullanabilmek, bize, bizim anladığımız anlamda, halk hükümeti yönetimi ile olanaklıdır.”